

Raab Andor

*A cionizmus a világháborúban**

Az angolok palesztíni hadjárata ma már a múlté s a történelemé. Egy év telt el azóta, eseményekben és sorsdöntő viharokban terhes esztendő – és ennyi idő sokat jelent napjainkban, mikor a történelem kereke igen gyorsan gördül tova, s a nagy világpolitikai események rohamos váltakozása azok jelentőségének sokszor megszabású átértékelését vonja maga után. A palesztíni hadjárat nem ment keresztül ezen az értékdevalváción, politikai és gazdasági jelentősége az első esztendő távlatában még nagyobbak látszik, mint az események születésekor. Jeruzsálem elfoglalása az egész világon a legnagyobb feltűnést keltette. Az entente államaiban, különösen Angliában, természetesen a nagy győzelmek diadalujjongását váltotta ki, a központi hatalmak népei meglepetve figyeltek fel, a semleges közvélemény pedig egy cseppet sem titkolta, hogy az angolok bevonulásában a Szentföld történelmének új, jelentős és szerencsés fordulatát látja. Kétségtelen, hogy mindazok, kikben a bibliai nevek költői, vallási és más, mélyen a lélek bensőjében lebogozott hűrokat pendítettek meg, nagy érdeklődéssel kísérték e távoli harctér minden eseményét. De a palesztíni hadjárat nemcsak esztétikai és etikai vonatkozásai miatt kelthetett komoly érdeklődést minden intelligens emberben, hanem a Szentföld politikai és gazdasági jövője tekintetében is számot tarthatott a legnagyobb figyelemre. Az események azóta igazolták Anglia várakozását és mindenkit meggyőzhettek, hogy az angol csapatok bevonulása valóban mélyreható politikai és gazdasági változások csíráit rejt magában. 1917. november 2-án Balfour, az angol külügyi államtitkár nyílt levelet intézett a londoni Rotschild-ház fejéhez, melyben kijelentette, hogy az angol kormány a legnagyobb vonzalommal nézi a cionista törekvéseket, és mindent el fog követni Palesztínának zsidó alapon való önállósítása érdekében. Soraiban már egy önálló zsidó állam ködös képe csillant meg. Az angolok palesztíni bevonulásával e terv megszűnt utópia lenni, s a reális közeli valószínűsége

gek sorába lépett. Ezen a ponton és ebben a vonatkozásban kell, hogy a palesztíni hadjárat a legnagyobb érdeklődését keltse fel az egész világ cionistáinak, kik tudásukat és munkásságukat önzetlenül odaadták Palesztína felvirágoztatására, s akik egy önálló zsidó Palesztína megalapítását életcéljuknak tekintik.

A cionizmus évtizedek óta küzd már e célért, bár sikerre eddig csekély kilátásai voltak. A helyzet azonban a palesztíni betörés következtében gyökeresen megváltozott, s ma már egy önálló zsidó állam megalapítása nem tartozik a lehetetlenségek közé. E tekintetben az angolok palesztíni bevonulása többet jelent a cionizmus számára, mint minden más együtt, ami eddig céljainak megvalósítása érdekében történt. Kétségtelen, hogy az angol invázió következtében Palesztína kizökkent évszázados történelmi nyugalmából, és sorsának újabb nagy fordulójához érkezett. A Szentföld is odakerült azokra a súrlódó felületekre, amelyek a nagyhatalmak politikai és gazdasági vetélkedésének megmérgezett légkörében fekszenek, odasodródott a vitás területek közé, melyekre a harcban álló hatalmak mindkét csoportja igényt tart, mert világhatalmának kiépítéséhez mindkettőnek szüksége van rá és így valószínű, hogy az általános béketárgyalások egyik jelentékeny fejezete Palesztina sorsa felől fog dönten.

Nem lenne helyes, ha a cionizmus behunyta szemmel haladna el e nagy fontosságú tények előtt, és nem venné észre a nagy történelmi pillanatokat, melyek hosszú idő óta először adnak módot és alkalmat egy önálló zsidó Palesztína megalkotására. Ma ismét működésben vannak a nagy eruptív történelmi őserők, melyek államok és nemzetek sorsát mozgatják. A cionizmusnak elsősorban a fejlődés e mozgóerőivel kell megismerkednie, tisztán és világosan kell látnia, micsoda erők és érdekek azok, melyek Palesztínát kiragadták a történelmi egyensúly állapotából, és új jövődők felé ragadják. Csakis ez erők felismerése és elfogulatlan mérlegelése teheti a cionizmust képessé, hogy e számára

rendkívüli fontosságú kérdésben helyesen foglaljon állást, s a meglévő történelmi erők, hatalmi érdekek és vetélkedések ügyes összeegyeztetésével Palesztína sorsát a zsidóságnak kedvező irányba terelje.

Palesztína jövő sorsának kialakulása ugyanis elsősorban azoktól a konkrét történelmi erőktől függ, melyek a mai világháborúban félre nem ismerhető súllyal és hatással működnek, és zsidó alapon való függetlenítése csakis azon hatalmi viszonyoknak, politikai és gazdasági törekvéseknek összhangzásba hozásával lehetséges, melyekért a nagyhatalmak az emberiséget e példátlan önmészárlásba kergették. Mindazok a politikai és gazdasági törekvések, melyeknek Palesztína érdekkörébe esik s amelyeknek összhangzása jutása jelentheti csak ismét a Szentföld számára a történelmi egyensúlyt, az európai közvélemény előtt „keleti kérdés” összefoglaló elnevezés alatt ismeretesek. Jelen korunk e nagy történelmi problémáját a kapitalista nagyhatalmak gyarmatszerző politikája idézte elő. Ha ismerjük a tőkés termelésnek azt a gazdasági alaptulajdonosságát, hogy bizonyos ponton előbb-utóbb eléri a túltermelés állapotát, s ekkor feltétlenül új piacokat kell szereznie, hogy üzemének racionalitását fenntarthassa, s ha elfogadjuk azt a történelmi felfogást, hogy az állami élet a gazdasági rendszer függvénye, s az államhatalom az uralkodó gazdasági rend s a rajta felépülő társadalmi szervezet szükségleteinek, törekvéseinek politikai formában való végrehajtója, akkor könnyen megérthetjük a kapitalista államoknak az utóbbi évtizedekben lábra kapott gyarmatszerző külpolitikáját. Ez a külpolitika az imperializmus. Világos, hogy az imperializmus a kapitalista termelés következménye, és nem más, mint a kapitalizmusnak politikai formában való megnyilatkozása. Az európai államoknak ez imperialista külpolitikája elsősorban kelet felé fordult. Ez természetes. Nyugaton minden állam a saját politikai határai között megszervezte a maga kapitalista gazdasági rendjét, és ezen felépítette a maga polgári társadalmát. A kapitalizmus épp úgy, mint minden más gazdasági formáció szigorúan, nemzeti keretek között szervezkedett, mindegyik állam nemcsak politikailag, hanem gazdaságilag is zárt területté alakult, melyet vámmakkal, állami monopóliumokkal élesen elhatárolt más nemzetek hasonló gazdasági formációtól. Ezzel szemben az európai kapitalizmus a legalkalmasabb fogyasztópiacokat az Afrikában

Zsidó istentisztelet egy katonai kórházban

(Fotók a Múlt és Jövő 1918-as számából)

létesített gyarmatokon kívül Ázsiának Európával érintkező félvad határain találta meg. A nagyhatalmak kelet felé irányuló politikája csakhamar érdekeiknek heves összeütközésére vezetett, s így jött létre az a mérges diplomáciai szövevény, mely ma „keleti kérdés” néven ismeretes. Ma, mikor a nagyhatalmak egy évtized megfeszített fegyverkezése után, minden erejüket latba vetve, létüket vagy nemlétüket kockárra dobva, minden vitás ügyet hosszú időre el akarnak intézni, a keleti kérdés szintén a megoldás stádiumába lépett. A keleti kérdés a világtörténelemben először a múlt század közepén az orosz-török viszony kapcsán szerepelt. Általános ismert dolog volt az orosz cárok évszázados törekvése Konstantinápoly és a Dardanellák birtokáért, hogy ezzel szabad kijárást biztosítsanak népüknek a világóceánokra és bekapcsolhassák magukat a kultúrnemzeteknek a tengereken érintkező közösségébe. E törekvés a múlt század folyamán hosszú és elkeseredett harcokba sodorta az orosz és török birodalmakat, sőt a jelen háborúnak is egyik, leglényegesebb indító oka volt, de ma már az orosz birodalom politikai összeomlása következtében elhomályosult e két állam szerepe. A kérdésbe két olyan nagyhatalom szólott bele, amelyeknek szava ma a leghangosabb egész Európában: Németország és Anglia. A keleti kérdés ma már voltaképpen csak ő köztük kerül eldöntésre. De joggal kérdezhetjük, micsoda érdekei fűződnek e két nyugati hatalomnak a kelethez?

Németországnak gigantikus arányokban fejlődő nagyipara néhány év alatt eljutott a túltermelés állapotához, s a német birodalom megalakulása után egy évtizeddel már kénytelen volt

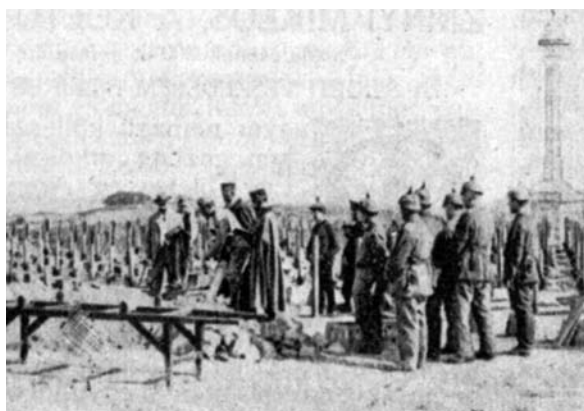
Istentisztelet a fronton

új fogyasztópiacok után nézni. Ezeket elsősorban a Balkánon, azután európai Törökországban és annak óriási féltartományai között találta meg. A német szervező erő csakhamar munkába fogott. Törökország egyre jobban eltávolodott Angliától, s mind szorosabb szövetségbe jutott Németországgal, melynek befolyása nöttön-nőtt, úgy hogy már-már hozzáfoghatott nagy tervének megvalósításához: egy összefüggő gazdasági terület megalapításához, amely Hamburgtól Bagdadig terjedt volna, s amelynek mintegy szimbólumául és legfőbb ütőerőül az e két távoli város között megépítendő közvetlen vasúti vonalat tervezték. Ez a terv azonban éppen akkor, mikor a megvalósulásához rohamosan közeledett, felkeltette a keleti kérdésben érdekelt többi hatalmak féltékenységet, különösen pedig Angliáét, mely Németországban nemcsak a keleti szárazföldön, hanem a tengeren is féltelmes vetélytársra akadt. Angliának ugyanis szintén elsőrangú fontosságú érdekei fűződnek ugyanehhez a tartományokhoz: Mezopotámiához és a Szentföldre. Ezen a ponton az angol és német külpolitika a legélesebb összeütközésbe jutott s a tengeri hegemoniáért folytatott versengésen kívül ebben a konfliktusban találjuk meg a germán faj e két nagy kultúr-nemzete közt dúló elvakult gyűlöletnek és vele a világháborúnak egyik okát. A hamburg-bagdadi világimperializmus tervét Anglia a maga hatalmi állására annyira veszélyesnek találta, hogy miatta feladta Oroszországgal szemben dardanellai és perzsi igényeit és mindazoktól a hatalmaktól, melyeket a német terjeszkedés közvetve vagy közvetlenül fenyegetett, összekovácsolta az entente-blokkot azzal a világos céllal, hogy a német terjeszke-

Ros Hasono a fronton

désnek határt szabjanak. Az angol külpolitika sarokpillére mindenkor India volt. Ez az egy tartomány többet jelent a szigetország számára, mint összes többi gyarmatai együttvéve. Anglia egész külpolitikája indiai birodalmának minél jobb biztosítására és intenzívebb kihasználására törekszik. E tekintetben megbecsülhetetlen értékkel és fontossággal bír Anglia számára a Suez-csatorna birtoka, mely Indiát a legrövidebb tengeri úton Európával összeköti. A Suez-csatorna biztosítására szerezte meg Anglia következetesen keresztülvitt, céltudatos és mintaszerű gyarmatpolitikával Egyiptomot. Ámde a Suez-csatorna és vele India és Egyiptom birtoka mindaddig biztosítva nincs, míg a csatorna másik partja idegen kézben van. Még bizonytalanabbá vált e helyzet, mikor a német befolyás utat tört magának Mezopotámia és Bagdad felé, mert a német vasökök ebből az irányból mindenkor odasújthatott a Szentföldre át a csatornára. Ezek a szempontok feltétlenül szükségesé tették Anglia számára a Suez-csatorna másik partjának birtokbavételét is, ez pedig csak Palesztína és Mezopotámia elfoglalásával volt teljesen keresztülvihető. Az angol csapatok a Perzsia és Egyiptom felől megindított kettős hadműveletekkel e feladatot meg is oldották és sikereik koronáját egyrészt Bagdad, másrészt Jeruzsálem elfoglalása jelenti. E területek birtokbavétele Angliát két előnnyel is kecsegteti: egyrészt biztosítja magának a Suez-csatorna birtokát és két legnagyobb gyarmatát, Indiát Egyiptommal, és ezen át immár összefüggő afrikai gyarmatbirodalmával közvetlen szárazföldi összeköttetésbe hozza, s a cairó-captowni vasút tovább futhatna Bombay és Kalkutta felé, másrészt pedig ezzel éket verne a fenyegető német

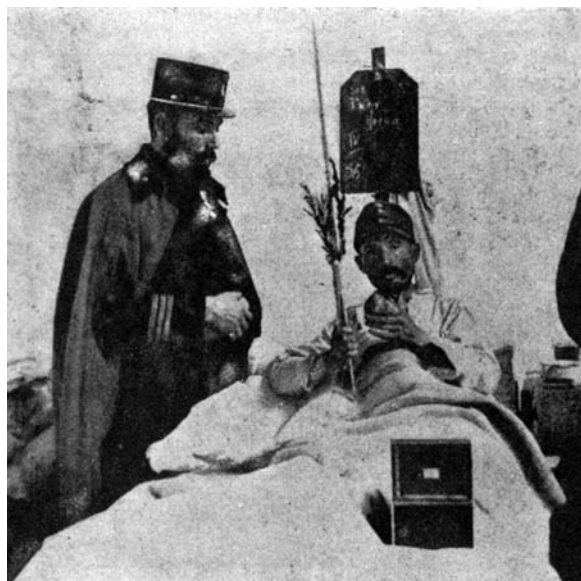

Porosz zsidó hős temetése a leMBERGI zsidó katonai temetőben

világimpériumba és odafészkelné magát a hamburg-bagdadi vasút sínjei közé. A nagy német ábránd, a Nyugattól Keletig terjedő világhatalom ezzel összeomlana, és vele megszűnne Németországnak immár nyomasztó ipari és kereskedelmi versenye szárazon és tengeren egyaránt. Ezzel szemben az angol világuralom hatalmas lépéssel haladna előre. Egyszóval e tartományok elfoglalása Angliának biztosítaná azon célok elérését, melyekért a háborúba belépett.

Így került Palesztína a német és az angol imperializmus ütköző felületeire, és jelentheti mind a két fél számára saját világhatalma kiépítésének lehetőségét vagy lehetetlenségét. Érthető tehát, hogy mindkét nagyhatalom törekedni fog a béketárgyalásokon Palesztína megszerzésére, és Anglia mindent el fog követni, hogy a Szentföldet kiüsse a német befolyás köréből, s a magáéba vonja át. Erre a legegyszerűbb és legbiztosabb mód az lenne, ha Anglia Palesztínát nem ürítené többé ki, hanem bekebelezná saját gyarmatbirodalmába, és Egyiptomhoz hasonlóan angol kolóniává fejlesztené. E terv megvalósításának azonban útját állja, bár az angol csapatok mélyen a Szentföld belsejében állanak, egy új hatalmas morális jelszó, mely lassanként túlharogja az ágyúk szavát: az annexiók nélkül való békének minden erőszakon győzedelmeskedő elve. E nagy jelentőségű jelszót távolról sem a megfogyatkozott s a poklok poklán keresztül vergődött emberiség felébredt humanizmusa szülte, hanem az a körülmény, hogy a háború ötödik évében az erők még mindig egyensúlyban vannak, s ami stratégiai fölényrel a központi hatalmak rendelkeznek, azt az entente számbeli gazdasági túlsúlyával pótolja. Az erők ezen egyenletes megosztása a hadviselő államok

mindkét csoportja számára lehetlenné tette imperialista céljaiknak megvalósítását, s így a világtörténelem legnagyobb háborúja, mely a legönzőbb hódítások céljából indult meg, végül az összes résztvevő nagyhatalmak imperializmusának letöréséhez vezetett. Az annexiók nélkül való béke elvének elfogadása ennek a ténynek a belátását s a belőle folyó következmények levonását jelenti. Ezen elvnek éppen Anglia volt leghangosabb szószólója, és így számára teljes lehetetlenség a béketárgyalásokon Palesztína és Mezopotámia annexióját követelni. Angliának tehát más kibúvó megoldást kellett találnia, mely az entente által oly sokat hirdetett és ma már a központi hatalmak által hivatalosan is elfogadott demokratikus, méltányos és annexiómentes béke keretein belül is lehetővé tegye számára Palesztínának a német befolyás köréből való kiragadását. Ezt a célját Anglia a nemzetiségek önrendelkezési jogának Palesztínára való alkalmazásával véli elérhetőnek, és ezen az alapon felvetette egy önálló zsidó Palesztína létesítésének eszméjét. Kétségtelen, hogy Angliának ily irányú törekvései a béketárgyalásokon az egész világ zsidóságának rokonszenvével találkozhatnak, viszont Anglia számára egy önálló zsidó állam Palesztínának a német befolyás alól való függetlenítését jelenti. E tekintetben Palesztína sorsa feltűnő hasonlatosságot mutat a lengyel kérdéssel, a különbség csak az, hogy ami szerepet Lengyelország körül a központi hatalmak játszanak, az Palesztina ügyében

Eszlog és Lulov a hadikórházban

Perl szakaszvezető talmudot tanul a lövészárokban

Angliának jutott. Mint ahogy a központi hatalmak nem szándékoztak Oroszországnak visszaadni megszállt tartományait, úgy Anglia is bizonyára nehezen engedné ki kezéből az immár meghódított Palesztínát. De mint ahogy a központi hatalmak sem gondolhattak a lengyel tartományok végleges annektálására, úgy Angliának is le kell mondania Palesztína megtartásáról. S mint ahogy a központi hatalmak életre keltették a lengyel kérdést, és újra felállították a lengyel királyságot, hogy ezzel mindkét fél számára elfogadható semleges megoldást teremtsenek, úgy Anglia az önálló zsidó állam felállításával igyekszik hasonló semleges megoldást találni.

A világpolitika úgy fordult tehát, hogy Angliának az ő világhatalma kiépítéséhez feltétlenül szüksége van arra, hogy Palesztínát a német befolyás köréből saját érdekszférájába vonja át. S bár e cél érdekében csapatait a Szentföldre bevonultatta, a nyers hódításról az annexiók nélkül való béke elve miatt le kell mondania, s így az önálló zsidó állam eszméjéhez fordult, mely tetszetős formában is céljainak esetleges megvalósulását jelentheti. Mindezek a szempontok arra bírták a rendkívül éleslátó és körültekintő angol diplomáciát, hogy Palesztína felszabadítását is felvegye a hangzatos jelszavak közé, melyekkel nagyszabású imperialista céljait leplezi.

Az első lépés e téren a Balfour híres levele volt, melyre azóta Európa szerte hatalmas visszhang támadt. E levél nem maradt pusztán szó és ígéret.

Közvetlenül Jeruzsálem elfoglalása után már megbeszélések folytak az entente-államok között Palesztína jövője és államformája ügyében. E megbeszélések eredménye a dr. Weizmann elnöksége alatt felállított Palesztína-bizottság volt, melybe Olaszország és Franciaország is küldtek tagokat, Amerika pedig orvosi expedícióval támogatta. Április 6-án szálltak partra Jaffában, és útjuk a Szentföldön diadalmenet volt: a zsidó gyarmatosok s a brit hatóságok mindenütt úgy fogadták őket, mint a születő zsidó állam vezetőit és képviselőit. Nagyon természetes, hogy ez események mély hatással voltak a központi hatalmak zsidó lakosságára is. Ennek ellensúlyozására 1917 nov. 18-án Czernin gróf is sietett a Monarchia nevében a cionizmus iránt rokonszenvét nyilvánítani, december 30-án pedig elhangzott a legilletékesebb tényezőnek, Talaat pasa török nagyvezérnek nyilatkozata, melyben elismerte a palesztínai zsidóságot, mint önálló nemzetiséget, szabad letelepedést ígért a „szentföld befogadóképességének arányában” és garantálta a palesztínai zsidó gyarmatok teljes kulturális szabadságát iskolában, sajtóban, irodalomban, művészetben és vallási gyakorlatban egyaránt. Politikai tekintetben utalt arra a nagymérvű önkormányzatra, melyet a török alkotmány biztosít, s amelyet egy készülő törvényjavaslat még inkább ki fog terjeszteni, és kifejezte abbéli reményét, hogy ez az autonómia a zsidó bevándorlók politikai érettségét és öntudatát teljesen ki fogja fejleszteni. (Vossische Zeitung, 1917. dec. 31.) E nyilatkozat jelentőségre és fontosságra Balfour levele mellé állítható, és dr. Max Kohlenscher valósággal az egész középeurópai zsidóság véleményét fejezi ki a berlini Neue Jüdische Monatshefte 1918. jan. 25-i számában: „Diese Erklärung des Grossveisers kann als die erste Anerkennung des zionistischen Programmes durch die türkische Regierung angesehen werden. Sie enthält nichts weniger und nichts mehr, als die Anerkennung der jüdischen Nationalität und für das jüdische Volk die Feststellung des Rechtes der freien kulturellen Entwicklung, der freien Einwanderung und Niederlassung, der Selbstverwaltung.”** E nagy jelentőségű nyilatkozatnak szinte visszhangja a német cionisták sürgetésére a német kormány hivatalos állásfoglalása, melyet von der Busche külügyi alállamtitkár fejtett

ki, s amely bár újat nem mond, örömmel üdvözli a nagyvezér állásfoglalását a cionizmus mellett (Neue Jüd. Monatshefte, Berlin. 1918. jan. 10.). Hasonló szellemű a francia kormánynek 1918 februárjában kiadott kommunikéje is. (Zionist Review, London, 1918. febr. 16.)

E nyilatkozatok felrázták az egész világ zsidóságát, és megértették a cionizmus vezetőivel, hogy itt az idő céljaik megvalósítására. Az angol cionisták kiáltványa mindenütt visszhangra talált, az entente és a semleges külföld lapjai rokonszenves hangon foglalkoztak a cionista törekvésekkel. Ebben különösen a nagy olasz lapok, a Tribuna, a római Idea Democratica, a Giornale d'Italia vezettek, és csatlakozott hozzájuk a svájci sajtó. A lausanne-i L'Ukraine ápr. 25-én ezt írja: „Chacun sait que l'Angleterre est favorable „à ce projet et nous sommes les premiers à l'appuyer”.*** Igen meleg hangon nyilatkozott a cionizmusról Sándor, az új görög király is Szalonikiban, a Pro Israel nevű egyesület vezetői előtt. Ez események Németországban sem maradtak hatás nélkül. Áprilisban Berlinben Delbrück tanár vezetésével és Ruscholan török követ támogatásával Pro Palestina néven egyesület alakult, amelynek célja a cionizmus beillesztése a német keleti politikába s a német politikai közvélemény felvilágosítása a cionizmus nemzetközi szerepéről és világpolitikai jelentőségéről. A német sajtó rokonszenvesen foglalkozik az új egyesülettel, a keleti kérdéssel foglalkozó hamburgi „Deutsche Levante-Zeitung” pedig hosszabb cikkben fejtegeti a cionizmus jelentőségét a keleti politikában, amit az angol példán okulva a németek is kezdenek már belátni és felismerni.

Ugyanekkor megmozdul a nyugati zsidó munkásszövetség, a Poale Zion. Április 28-án New Yorkban előzetes Palesztína-kongresszust tartanak, melyen igen világosan körvonalazzák a cionizmusnak a világháborúban elfoglalt helyzetét, céljait, kilátásait, és kívánságukat egy önálló zsidó köztársaság felállításában foglalják össze. Június 6-án ezen az alapon megtartják a zsidó szocialista kongresszust, és ennek eredményeképpen Meier London zsidó szocialista képviselő a cionista programot az Unió kongresszusa elé terjesztette, és kérte, hogy a kis nemzetek önrendelkezési joga alapján az Egyesült Államok azt békepolitikájuk egyik alappontjának tekintsék.

A cionizmus e jelentékeny eredményeivel és térfoglalásával számolt a török kormány, mikor

Exhumálás a front mögött

júliusban Konstantinápolyba hívta a cionizmus vezetőit, hol Talaat pasa beható megbeszéléseket folytatott velük a palesztíni kérdés megoldása ügyében. A cionizmus ezzel belépett a legkomolyabb politikai tényezők sorába. A kérdés megoldásának különösen az ifjú-török komité áll útjában, mely nemzeti féltékenységi okokból ellenzi egy önálló zsidó nemzetiség megalakulását. Az Ikdam július 31-i számában Ahmed Djeddet bej fejt ki ezt az álláspontot: „Les Sionistes veulent nous éblouir en nous promittant d'enrichir la Palestine. Mais nous ne voulons nullement que le monde islamique, qui s'étend depuis Constantinople jusqu'à; le mer d'Oman soit coupé par une autre nationalité. Nous ne pouvons pas consentir à; ce qu'une autre nationalité se forme à; volonté au milieu des pays purement islamiques. Il est evident, qu'après que les Juifs auront réussi peu à peu à établir en Palestine huit et dix millions habitants, et même bien avant, le monde islamique sera divisé.”**** Az ifjú-török komité tehát, mely természetesen a legsovénabb érzelmekkel van eltelve, ugyanazon aggodalmak bántják, mint egykori ellenfelüket, Abdul Hamid szultánt, mikor Herzl először tett ajánlatot a palesztíni zsidó bevándorlásra nézve. Kétségtelen, hogy ezen aggodalmak el fognak oszolni, hiszen a középeurópai zsidóság semmiféle szeparasztikus törekvést

Az exhumáltak újból való eltemetése

nem táplál Törökországgal szemben, és teljesen meg van elégedve a központi hatalmak diplomáciája által felajánlott megoldással, mely a török államjogi kereteken belül Palesztínának szabad gyarmatosítását s a zsidó gyarmatok teljes kulturális és gazdasági önállóságát és fejlődési lehetőségét garantálja. Az entente ezzel szemben ugyan többet ígér: egy teljesen önálló zsidó állam megalkotását az ősök földjén. De világos, hogy Anglia könnyebben akadozhat a török birodalom területéből, mint a központi hatalmak. Másrészt senki sem ringatja magát hamis illúziókban a kapitalista államok altruista törekvései felől, és mindenki tisztában van azal, hogy Angliának legkisebb gondja is nagyobb annál, hogy a zsidóság évezredes álmát valóra váltsa. Ám a helyzet úgy fordult, hogy Anglia számára kívánatos egy önálló zsidó Palesztína megalakulása, s e tekintetben az angol külpolitika párhuzamosan halad a cionista törekvésekkel. Csakis e kedvező konstelláció alapján remélheti a cionizmus céljainak esetleges megvalósítását. A kérdés ezek után az, hogy ilyen körülmények között micsoda álláspontot foglaljon el a cionizmus, és micsoda szerepet kell majd játszania a béketárgyalások alkalmával?

Kétségtelen, hogy a cionizmus nem foglalhat állást egyik hatalmi csoport mellett vagy ellen sem, hiszen a cionizmus nemzetközi szervezet, és tagjai mindkét hadviselő fél nemzeteihez tartoznak. A cionizmusnak nem lehet más szerepe e nagy napokban, mint a palesztíni kérdésnek állandó ébren tartása, a zsidó nemzetiségnek és önállóságnak folytonos propagálása úgy a központi hatalmak, mint az entente államaiban, ma inkább mint valaha és az elkövetkező béketár-

gyalásokon szóban és írásban azért küzdeni, hogy a nagyhatalmak versengéséből egy önálló zsidó állam szülessen meg, mint semleges megoldás.

A cionizmus számára ezzel érkezett a régóta várt nagy történelmi pillanat. Palesztína sorsának egyik nagyszabású fordulópontjához jutott, s a cionizmusnak kötelessége, hogy e fordulatot a zsidóság javára felhasználja. Palesztína léte vagy nem léte is odakerült a megoldásra váró nagy kérdések közé, s a világháború, mely egészen más okokból és egészen más célokért indult meg, így érlelte meg más nagy politikai átalakulások között a cionista álmok teljesülését is. Ma még nincs vége az óriási történelmi összeomlásnak és újjászületésnek, és ember még nem tudhatja, hogy abban a mélységes katlanban, amelyben államok és nemzetek sorsa kavargog, miként fognak azok a jövő évtizedek hosszú sorára kijegecedni. De ebben a katlanban ott forr Palesztína sorsa is, s a cionizmusnak minden oka meg lehet a legszebb reményekre. Amit a cionizmus eddig Palesztína gyarmatosítása körül végzett, az olyan volt, mint a korallok parányi, de kitartó munkája a föld geológiai felépítésében. De a világpolitikában ma a nagyarányú kataklizmák, gigantikus földrengések és vulkáni kitörések korát éljük. S mily parányiak a korallok fehér zátonyai a vulkáni kitörések méhéből születő hegyóriásokhoz képest! Ami a közelmúltban még hosszú évtizedek kitartó munkájával is elérhetetlennek látszott, azt napjainkban a felszabadult történelmi őserőknek egy szerencsés fordulata megteremtheti. E világháborúban néhány olyan politikai átalakulást értünk meg, amelyet néhány év előtt még lehetetlennek hittünk volna. Az utolsó fehér cárt Szibériában részeg katonák agyonlőtték, s az összeroskadó orosz birodalom romjain évszázadokon át elnyomott népek egész sorozata, lengyelek, finnek, ukránok, észtek és livlandiak keltek új politikai életre, egyedül a zsidók ne tudnák nemzeti és állami önállóságukat visszaszerezni? Az önálló zsidó állam ma már valóban nem tartozik a lehetetlenségek közé. Nagy államok viaskodásából, pusztító katonai mérkőzéséből, áldatlan politikai és gazdasági versengéséből így születhetik meg az idealizmusnak egyik legszebb diadala, s az emberiségnek ebből az önálló önmarcangolásából más nagy politikai és társadalmi evolúciók mellett talán egy évezredes történelmi álom valóra váltát is a fejlődés pozitív tényei közé írhatjuk.

E sorokban olyasmivel ismerkedik meg az olvasó, ami, kivált itt Magyarországon, egészen idegen valami: a zsidó nemzeti érzéssel –, a tárgyánál fogva is érdekes tanulmány írója ennek az érzésnek, az ő cionista meggyőződésének és törekvésének szemszögéből nézi a Szentföld történelmi talaján egy esztendő óta történőket. A tanulmány közlésére, egyéb értéken kívül, éppen ez vitt bennünket: a cionista gondolatmenet ismertetésének szándéka, s az arra való figyelmeztetés, hogy az immár ötödik éves világháború éppen nemzeti és faji tekintetben olyan érzékenységeket teremtett s egyben olyan lehetőségeket teremtett, amelyek közepett oktalanság, mert veszedelem ilyesmikkel oly ledéren, nyeglén vagy gondolattalan játszani, mint a háború előtt talán még lehetett. Semmisen éleszti fel, s feléléde után menten vadítja is, a faji, a nemzeti tudatot, mint a hideget-meleget váltakoztató skót-douche rendszer, mikor egy fajtát elébb tyúkkal-kaláccsal megukhoz édesgetnek, majd eret akarnak rajt vágni s lecsapolni a zsírját, amért meghízott. Minden szűkeszűség, irigység vagy rosszhiszeműség, melybe a magyart a nemzeti vagy faji védekezés címén akarják beleprédikálni, istentelen játék s vulkánon való táncoltatás olyan időkben, mikor az ég minden tájéka felől éppen a nemzeti s a faji eszme fordul a magyarnak állami kialakultsága s ezzel faji megmaradhatásának talán egyetlen igazi biztosítéka ellen. Ha van elmélet, melybe ma a magyar érdek a nemzeti eszme hajtóvadászata elől menekülhet, csak valamely nemzetközi vagy nemzetfölötti lehet – s akik a magyar azon a természetes és szent igényén fölül, hogy meg akar maradni, ország akar maradni s függetlenségben kívánja tartani ez országát, még valamely befelől, önnön kebelén belül való chauvinizmusra és türelmetlenségre is izgatják, nemcsak lelkiismeretlenek, de tudatlanok is.

Ignotus

* *Nyugat* merítésünk utolsó cikke átvezet a következő számunkhoz, ahol Izrael állam megalakulásának a 60. évfordulójáról emlékezünk meg. Leginkább azoknak a gyökereknek a felidézésével, amelyek Magyarországról erednek. Ez az írás, s mellette, Ignotus kíséző jegyzete – lehetetlen észre nem venni – több, mint egy ma éppen 90 éves kútfő-dokumentum. Több szempontból is mai frissességgel világítja meg a világpolitikai és a magyar belpolitikai helyzetet, ami a 60. évforduló elő-korát is meghatározza. Nevezetesen, hogy milyen nagyhatalmi érdekek ütközőpontján született meg a lehetőség a Cion álom valóráváltására, amelynek csak a szereplői változtak meg, de nem a helyzet, amely a vállalkozást, minden felemelő eredménye ellenére még ma is kétségessé teszi. Nem különbül a magyar „medencet” állandóságára is utal, amelyből ma is kénköves sistergással ömlenek ki a zsidó ellenes érzelmek.

Komoly dokumentumértéket kell tulajdonítani az analitikus és pragmatikus elemzés mélységének, illúzió mentességének és eltökéltségének, amely a szerzőt jellemzi. Sajnos Raab Andor nevét nem ismeri a Magyar Irodalmi és az Életrajz Lexikon, s a Magyar Zsidó Lexikon is csak pályaindulásáról számol be – épp e *Nyugat*-cikket emelve ki a munkásságából, s és ez cseppben a tenger alapon jellemzi a viszonyt, amiről ez a számunk szól. (E jegyzet alapján tudható, hogy a Pécsen 1897-ben született publicista Patai szerkesztette *Múlt és Jövő* helyettes szerkesztője is volt, feltehetően a folyóirat rövid, hetilap intermezzójában.)

A zsidó „Feldkapelle” Albániában

Ignotus jegyzete a közlés indoklásául, ha lehet, még lényegesebb. A gát áttörésének közelsége üt át ezen az aggodalmon, a gát, amelyet a Nyugat addigi fennállása alatt, a maga létezésével, ügyével magasra épített, de most kénytelen meglátni közeli leomlását. A közlés szokatlan megindoklása bepillantást enged az önmagával is vívódó író és szerkesztői tépelődésbe, amely arról az Monarchián, s benne Magyarországon uralkodó hangulatról s e hangulat fordulatáról tájékoztat, ami a soá, de az ellenforradalmi kurzus előtt kénytelen volt fölismerni az eljövendő zsidó állam szükségességét.

Terveink szerint a 60. évforduló után visszatérünk a 100. évfordulóhoz, s az e számban megkezdett témát, a *Nyugat* „zsidó kérdését” részletesen is kibontjuk. Azt a folyamatot, amely a legfontosabb magyar irodalmi fórum alapító főszerkesztőjét, eltökélt szándékai ellenére, visszavezette a cionista gondolatnak, ha nem is elfogadásához, de, mint lehetséges megoldásnak a felelős diskurzusba emeléséhez. (A Szerk.)

**„A nagyvezér e kijelentése a cionista program török kormány általi első elismerésének tekinthető. Nem tartalmaz sem többet, sem kevesebbet, mint a zsidó nemzetiség elismerését, valamint annak megállapítását, hogy a zsidó népnek joga van a szabad kulturális fejlődéshez, a szabad bevándorláshoz és letelepedéshez, az önkormányzathoz.” (Fenyves Katalin fordítása)

***„Mindenki tudja, hogy Anglia jó szemmel nézi ezt a tervet, és mi vagyunk az elsők, akik ebben támogatják.” (Fenyves Katalin fordítása)

****„A cionisták azzal akarnak bennünket elkápráztatni, hogy megígérik, gazdaggá teszik Palesztinát. De mi semmiképpen sem akarjuk, hogy a Konstantinápolytól az Ománi-tengerig terjedő iszlám világot kettévágja egy másik nemzet. Nem egyezhetünk bele abba, hogy a tisztán iszlám országok közötti közepén szabadon létrejöjjön egy másik nemzet. Nyilvánvaló, hogy miután a zsidóknak lacsakán sikerül majd Palesztinában letelepíteniük nyolc és fél millió lakost, sőt még annál is jóval többet, az iszlám világ meg lesz osztva.” (Fenyves Katalin fordítása)

